

THE CURRENT STATE OF OVER-THE-COUNTER MEDICINE USE AMONG THE POPULATION: THE IMPORTANCE OF RATIONAL USE, SELF-MEDICATION, AND PHARMACEUTICAL COUNSELING

Malika Komiljonovna Usmonovna

Scientific Supervisor: Acting Associate Professor (PhD),
Department of Pharmacy and Chemistry, Alfraganus University.

Kocherova Umida

Tashkent city, Alfraganus University,
Faculty of Dentistry and Pharmacy, 4th-year student of Pharmacy
<https://doi.org/10.5281/zenodo.22106728>

ARTICLE INFO

Received: 20th August 2026

Accepted: 25th August 2026

Online: 26th August 2026

KEYWORDS

Over-the-counter medicines, self-medication, rational use of medicines, pharmaceutical counseling, drug safety, health literacy, adverse drug reactions.

ABSTRACT

This article examines the current pattern of over-the-counter medicine use among the population, with particular attention to self-medication, reasons for medicine selection, sources of information, adherence to instructions and the role of pharmaceutical counseling. Over-the-counter medicines can provide convenient access to treatment for minor and self-limiting conditions when used appropriately. However, irrational use, incorrect dosage, prolonged administration, duplication of active ingredients and failure to recognize warning symptoms may create health risks. The article discusses major factors influencing non-prescription medicine use and emphasizes the importance of evidence-based pharmaceutical counseling. Strengthening public health literacy, improving communication between pharmacists and patients, and encouraging responsible self-care can contribute to safer and more rational use of medicines.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ БЕЗРЕЦЕПТУРНЫХ ЛЕКАРСТВЕННЫХ СРЕДСТВ СРЕДИ НАСЕЛЕНИЯ: РАЦИОНАЛЬНОЕ ПРИМЕНЕНИЕ, САМОЛЕЧЕНИЕ И ЗНАЧЕНИЕ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОГО КОНСУЛЬТИРОВАНИЯ

Усманова Малика Комилжоновна

Научный руководитель: и.о. доцента (PhD) кафедры
фармацевтики и химии Университета Альфраганус

Кочерова Умида Анваровна

Ташкент, Alfraganus University Факультет стоматологии и
фармации, направление «Фармация» Студентка 4 курса
<https://doi.org/10.5281/zenodo.22106728>

ARTICLE INFO

Received: 20th August 2026

Accepted: 25th August 2026

Online: 26th August 2026

ABSTRACT

В данной статье рассматривается современное состояние использования безрецептурных

KEYWORDS

Безрецептурные
лекарственные средства,
самолечение,
рациональное применение
лекарственных средств,
фармацевтическое
консультирование,
лекарственная
безопасность,
фармацевтическая
грамотность, побочные
реакции.

лекарственных средств среди населения с особым
вниманием к вопросам самолечения, причинам
выбора лекарственных препаратов, источникам
получения информации, соблюдению инструкций по
применению и значению фармацевтического
консультирования.

Безрецептурные
лекарственные средства при правильном
применении обеспечивают населению доступ к
лечению незначительных и самостоятельно
ограничивающихся состояний. Вместе с тем
нерациональное применение, неправильный выбор
дозировки, длительное использование,
одновременное применение препаратов с
одинаковыми действующими веществами и
неспособность своевременно распознать
тревожные симптомы могут создавать риски для
здоровья. В статье анализируются основные
факторы, влияющие на использование
лекарственных средств без рецепта, и
подчеркивается важность доказательного
фармацевтического консультирования. Повышение
медицинской и фармацевтической грамотности
населения, улучшение коммуникации между
фармацевтом и пациентом, а также
формирование ответственного отношения к
самолечению могут способствовать более
безопасному и рациональному применению
лекарственных средств.

AHOLI ORASIDA RETSEPTSIZ DORI VOSITALARIDAN FOYDALANISHNING ZAMONAVIY HOLATI: RATSIONAL QO'LLASH, O'ZINI O'ZI DAVOLASH VA FARMATSEVT MASLAHATINING AHAMIYATI

Usmonova Malika Komiljonovna

Ilmiy rahbar: Alfraganus Universiteti Farmatsevtika va
kimyo kafedrası v.b.dotsenti (PhD)

Kocherova Umida Anvarovna

Toshkent shahar, Alfraganus University

Stomatologiya va farmatsiya fakulteti, Farmatsiya yo'nalishi 4-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22106728>

ARTICLE INFO

Received: 20th August 2026

Accepted: 25th August 2026

Online: 26th August 2026

KEYWORDS

ABSTRACT

Ushbu maqolada aholi orasida retseptsiz dori
vositalaridan foydalanishning zamonaviy holati, o'zini
o'zi davolash amaliyoti, dori tanlashga ta'sir qiluvchi

Retseptsiz dori vositalari, o'zini o'zi davolash, dori vositalaridan oqilona foydalanish, farmatsevtik maslahat, dori xavfsizligi, farmatsevtik savodxonlik, nojo'ya ta'sirlar.

omillar, ma'lumot manbalari, qo'llash yo'riqnomasiga rioya qilish hamda farmatsevtik maslahatning ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Retseptsiz dori vositalari yengil va o'z-o'zidan cheklanuvchi ayrim holatlarda tibbiy yordamdan foydalanishni osonlashtirishi mumkin. Biroq dori vositalarini asossiz qo'llash, dozani noto'g'ri belgilash, qabul qilish muddatini uzaytirish, bir xil faol moddani turli preparatlar tarkibida takroran qabul qilish va xavfli simptomlarni e'tibordan chetda qoldirish salomatlik uchun xavf tug'dirishi mumkin. Maqolada retseptsiz dori vositalaridan foydalanishga sabab bo'luvchi asosiy omillar ko'rib chiqilib, aholining farmatsevtik savodxonligini oshirish, farmatsevt va bemor o'rtasidagi samarali muloqotni kuchaytirish hamda mas'uliyatli o'zini o'zi davolash tamoyillarini shakllantirish zarurligi asoslab beriladi.

KIRISH

Dori vositalaridan oqilona foydalanish zamonaviy sog'liqni saqlash tizimining muhim yo'nalishlaridan biridir. Aholining dori vositalariga bo'lgan ehtiyoji ortib borishi bilan bir qatorda, ularni mustaqil ravishda tanlash va qo'llash holatlari ham dolzarb masalaga aylanmoqda. Retseptsiz beriladigan dori vositalari aholiga ayrim yengil kasallik va simptomlarda tezkor yordam olish imkonini beradi. Shu bilan birga, retseptsiz mavjudlik preparatning mutlaqo zararsiz ekanligini anglatmaydi. O'zini o'zi davolash tushunchasi shaxsning o'zida mavjud simptomlarni mustaqil baholab, tibbiyot xodimiga murojaat qilmasdan dori vositasini tanlashi yoki ilgari qo'llangan preparatni qayta qabul qilishi bilan bog'liq. Bunday amaliyotga dori vositalarining reklama qilinishi, internetdagi ma'lumotlar, yaqinlar tavsiyasi, avvalgi davolash tajribasi, tibbiy xizmatdan foydalanishdagi qiyinchiliklar va vaqtni

tejash istagi kabi omillar ta'sir qilishi mumkin.

Mazkur mavzuni o'rganishning muhim jihati shundaki, retseptsiz dori vositalaridan foydalanish nafaqat bemorning shaxsiy qarori, balki farmatsevtik xizmat sifati va aholining sog'liqni saqlash savodxonligi bilan ham chambarchas bog'liq. Farmatsevt bemorga dori vositasining qo'llash maqsadi, dozasi, davomiyligi, mumkin bo'lgan nojo'ya ta'sirlari, boshqa preparatlar bilan o'zaro ta'siri va qachon shifokorga murojaat qilish kerakligi haqida tushunarli ma'lumot berishi lozim.

ASOSIY QISM

1. Retseptsiz dori vositalaridan foydalanishning asosiy sabablari

Aholining retseptsiz dori vositalariga murojaat qilishida bir necha omil muhim o'rin tutadi. Eng ko'p uchraydigan sabablar qatoriga kasallik simptomlarini tezda kamaytirish istagi, avvalgi ijobiy tajriba, dori vositasining oson mavjudligi,

shifokorga murojaat qilishga vaqt yetishmasligi va preparat haqida internet yoki reklama orqali ma'lumot olish kiradi.

Bosh og'rig'i, shamollash belgilari, tomoq og'rig'i, tana haroratining ko'tarilishi, oshqozon-ichak faoliyatidagi ayrim yengil buzilishlar kabi holatlarda fuqarolar ko'pincha mustaqil ravishda preparat tanlashga harakat qiladilar. Biroq bir xil simptom turli kasalliklarning belgisi bo'lishi mumkin. Shu sababli simptomni vaqtincha bartaraf etish kasallik sababini aniqlashning o'rnini bosa olmaydi.

2. O'zini o'zi davolashning ijobiy va salbiy jihatlari

Mas'uliyatli o'zini o'zi davolash aholiga yengil va o'z-o'zidan cheklanuvchi holatlarda tibbiy yordamdan oqilona foydalanish imkonini beradi. Bu sog'liqni saqlash tizimiga tushadigan ayrim yuklamani kamaytirishi, bemorga esa oddiy simptomlarda tezkor yordam ko'rsatishi mumkin.

Biroq nazoratsiz o'zini o'zi davolash jiddiy xavflarni yuzaga keltiradi. Preparatni noto'g'ri tanlash, tavsiya etilgan dozadan ortiq qabul qilish, davolash muddatini o'zboshimchalik bilan uzaytirish yoki bir nechta o'xshash preparatni bir vaqtda ishlatish nojo'ya ta'sirlar ehtimolini oshiradi. Ayniqsa, keksa yoshdagi shaxslar, bolalar, homilador ayollar va surunkali kasalligi mavjud bemorlarda ehtiyotkorlik talab etiladi.

3. Retseptsiz preparatlarni tanlashda ma'lumot manbalarining o'рни

Dori vositasini tanlashda aholining qaysi manbadan foydalanishi uning

keyingi xatti-harakatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Farmatsevt, shifokor va rasmiy tibbiy manbalar nisbatan ishonchli axborot manbalari hisoblanadi. Internet, ijtimoiy tarmoqlar, reklama va tanish-bilishlarning tavsiyalari esa turlicha sifatdagi ma'lumotlarni o'z ichiga olishi mumkin. Shu sababli aholining farmatsevtik savodxonligini oshirish muhim. Fuqaro dori vositasining savdo nomini emas, faol moddasini, qo'llash maqsadini, tavsiya etilgan dozani va qarshi ko'rsatmalarini tushunishi kerak. Bir xil faol moddaning turli savdo nomlari ostida mavjudligi esa tasodifiy ortiqcha dozalanishga olib kelishi mumkin.

4. Farmatsevtik maslahatning ahamiyati

Farmatsevt retseptsiz dori vositalaridan oqilona foydalanishni ta'minlashda muhim mutaxassis hisoblanadi. Dori vositasini berishdan oldin bemorning asosiy shikoyatini aniqlash, simptomning davomiyligini so'rash, boshqa qabul qilayotgan dori vositalari haqida ma'lumot olish va xavfli belgilar mavjudligini baholash zarur. Farmatsevtik maslahat faqat preparat nomini aytish bilan cheklanmasligi kerak. Bemor preparatni qancha miqdorda, qachon, qanday usulda va qancha muddat qabul qilishi haqida aniq ma'lumotga ega bo'lishi lozim. Shuningdek, preparat qabul qilingandan keyin qanday nojo'ya ta'sirlar kuzatilishi mumkinligi va qaysi holatlarda shifokorga murojaat qilish kerakligi tushuntirilishi zarur.

5. Antimikrob preparatlar va retseptsiz foydalanish xavfi

Antimikrob preparatlarni, xususan antibiotiklarni shifokor tavsiyasisiz

qo'llash alohida xavf tug'diradi. Virusli infeksiyalarda antibiotiklar samarali emas, ularni asossiz qabul qilish esa nojo'ya ta'sirlar va antimikrob rezistentlikning rivojlanishiga hissa qo'shishi mumkin. Shu sababli farmatsevtlar antibiotiklarni o'zboshimchalik bilan qo'llashning oqibatlari haqida aholiga tushuntirish ishlarini olib borishi zarur. Antibiotik bilan bog'liq masalalarda bemorning klinik holatini baholash va zarur bo'lsa, shifokorga yo'naltirish farmatsevtik xizmatning muhim qismidir.

6. Retseptsiz dori vositalaridan foydalanishni o'rganish metodikasi

Aholi orasidagi real holatni o'rganish uchun anonim so'rovnoma usulidan foydalanish mumkin. So'rovnomaga respondentning yoshi, jinsi, retseptsiz dori vositalaridan foydalanish chastotasi, eng ko'p qo'llaydigan preparat guruhlari, dori tanlash manbasi, farmatsevt maslahatidan foydalanish holati, yo'riqnomani o'qish odati va nojo'ya ta'sirlarga munosabati haqidagi savollar kiritilishi mumkin. Olingan natijalarni foizlarda ifodalash, yosh guruhlari bo'yicha taqqoslash va dori tanlashga ta'sir qiluvchi omillarni

aniqlash tadqiqotning amaliy ahamiyatini oshiradi. Bunday yondashuv farmatsevtik xizmatni takomillashtirish va aholiga yo'naltirilgan ma'rifiy dasturlarni ishlab chiqish uchun asos bo'la oladi.

XULOSA

Aholi orasida retseptsiz dori vositalaridan foydalanish keng tarqalgan bo'lib, u mas'uliyatli o'zini o'zi davolash imkoniyatlari bilan bir qatorda muayyan xavflarni ham yuzaga keltiradi. Preparatni noto'g'ri tanlash, dozani oshirish, uzoq muddat nazoratsiz qabul qilish, bir xil faol moddani takroran iste'mol qilish va shifokorga murojaat qilishni kechiktirish dori xavfsizligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Retseptsiz dori vositalaridan oqilona foydalanishni ta'minlashda aholining farmatsevtik savodxonligini oshirish va farmatsevtik maslahat sifatini yaxshilash muhim ahamiyatga ega. Farmatsevt bemorning ehtiyojini aniqlab, preparatni to'g'ri qo'llash bo'yicha tushunarli tavsiyalar berishi, xavfli simptomlar aniqlanganda esa bemorni shifokorga yo'naltirishi kerak. Shu orqali retseptsiz dori vositalarining afzalliklaridan xavfsiz foydalanish va o'zini o'zi davolash bilan bog'liq xavflarni kamaytirish mumkin.

References:

1. World Health Organization. Promoting rational use of medicines: core components. Geneva: WHO; 2002.
2. World Health Organization. The Role of the Pharmacist in the Health Care System. Geneva: WHO; 1994.
3. World Health Organization. Medication Without Harm: Global Patient Safety Challenge on Medication Safety. Geneva: WHO; 2017.
4. World Health Organization. Antimicrobial resistance: global report on surveillance. Geneva: WHO; 2014.
5. World Health Organization. WHO guideline on self-care interventions for health and well-being. Geneva: WHO; 2021.

6. International Pharmaceutical Federation. The pharmacist as a member of the healthcare team. The Hague: FIP; 2019.
7. Hughes C.M., McElnay J.C., Fleming G.F. Benefits and risks of self medication. Drug Safety. 2001;24(14):1027–1037.
8. Ruiz M.E. Risks of self-medication practices. Current Drug Safety. 2010;5(4):315–323.
9. Bennadi D. Self-medication: A current challenge. Journal of Basic and Clinical Pharmacy. 2014;5(1):19–23.
10. O'zbekiston Respublikasi. Dori vositalari va farmatsevtika faoliyati to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi Qonuni.
11. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Dori vositalaridan oqilona foydalanish bo'yicha uslubiy tavsiyalar. Toshkent.
12. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Aholiga farmatsevtik xizmat ko'rsatish va dori vositalaridan xavfsiz foydalanish bo'yicha uslubiy materiallar. Toshkent.